

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת

דף ס"ט

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

דרף סט

תוכן

- א. סברת ר' יוחנן דאין מוציאין לפרנסה
- ב. בב' ספיקות הגמ' לגבי גדר הבת בזכות פרנסה
- ג. בגדר 'מצוה לקיים דברי המת'
- ד. בענין למי ניתן ריפוי שלה

א) ביאור סברת ר' יוחנן דאין מוציאין לפרנסה

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה מחלוקת בין רבי ור' יוחנן אם מוציאין לפרנסה או לא, דהיינו האם תוכל הבת לגבות בשביל נדונייתה את נכסי אביה שאחיה כבר מכרם או משכנם, רבי סובר מוציאין לפרנסה, ור' יוחנן סובר אין מוציאין.
- ב. **קושיית האחרונים:** הרבה אחרונים הקשו [עי' בספר דבר יעקב (אות ב)], מה היא סברת ר' יוחנן דאין מוציאין, דמאי שנא מכל חוב בעולם, שיש לתובע זכות לגבותו אפילו מנכסים משועבדים, ורק לגבי דברים שאין להם קצבה תקנו חז"ל שאין מוציאין, וא"כ לגבי נדוניא, שהיא דבר קצוב, [כמ"ש רש"י לעיל (סח: ד"ה לא טרפא)], למה לא תוכל הבת לגבותה מנכסים משועבדים.
- ג. **תירוץ השיטמ"ק:** השיטמ"ק (ד"ה ואפשר) ביאר, דזכות הבת לגבות נדונייתה אינה דומה לשאר חובות, דגבי נדוניא י"ל 'דלא אשתעבדו לפרנסת הבנות אלא הני נכסי בעודן דאיתנהו בידא דאחי, אבל לא מה שמכרו כבר', דהיינו, שסברת ר' יוחנן אינה שהמכר מפקיע את שיעבוד הבת, אלא הסברא, שעיקר זכות הבת שתקנו חז"ל היתה דוקא בנכסי האב שהם עדיין ביד הבנים, אבל לא מה שכבר יצא מידם.
- ד. **עוד תירוץ:** א. בספר שארית יעקב (ד"ה ור"י) תירץ, דלא דמי לשאר חוב, שלגבי שאר חוב חיוב הפרעון הוא מן התורה, ולכן חל השיעבוד, ואילו לגבי נדוניא, שאינה אלא מדרבנן, לא חל השיעבוד. ב. הפני יהושע (ד"ה ור"י) תירץ, דר' יוחנן סובר דטענינן בשביל הבנים אולי צררי אתפסה האב להבת. ג. בחי' רעק"א תירץ, דר' יוחנן אזיל לשיטתו בגיטין (ג: דס"ל כמ"ד שהטעם שאין מוציאין למזון האשה הוא משום שאינו כתוב בכתובה, ודלא כמ"ד שהטעם משום שאינו דבר קצוב, ולפי שיטה זו ה"ה דאין מוציאין לנדוניא, כיון שאינה כתובה. ד. בספר דבר יעקב (שם) תירץ, דר' יוחנן סובר דנדוניא לא מקרי דבר קצוב, דס"ל כשיטת ר' יהודה לעיל (סח). דאמדינן דעת האב כמה היה רוצה ליתן, ואומדן זה אין לו קצבה.

ב) בב' ספיקות הגמ' לגבי גדר הבת בזכות פרנסה

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה מחלוקת בין אממר ור' אשי אם לגבי פרנסה [נדוניא] הבת נחשבת כמו 'יורשת' או כמו 'בעלת חוב', ולבסוף מביאה הגמ', שאממר חזר מדבריו והודה לר' אשי שהיא בעלת חוב. ומבארת הגמ' הנפק"מ בזה, אם יכולים האחים לסלק הבת על ידי ממון או חדא ארעא, שלפי הצד דהיא בעלת חוב יכולים לסלקה, אך לפי הצד דהיא יורשת אינם יכולים, משום שיש לה חלק בכל שדה ושדה.
- ב. **עוד נפק"מ:** הבית יעקב (ד"ה בת יורשת) הביא עוד נפק"מ, אם האחים מכרו נכסי האב, שלמ"ד יורשת, פשוט שיכולה להוציא מן הלקוחות, שהרי האחים מכרו שדה שלא היה שלהם, אך למ"ד בעלת חוב יש מקום לדון אם יכולה הבת להוציא מיד הלקוחות או לא, [וכבר נחלקו בזה רבי ור' יוחנן בגמ' לעיל]. והוסיף, שלמ"ד יורשת, גם אם מכרו האחים מטלטלין של האב, פשוט שיכולה הבת להוציא מיד הלקוחות.
- ג. **הספק השני:** עוד מסתפקת הגמ', למ"ד בעלת חוב, אם הבת נחשבת בעלת חוב שלא האב או של האחים. ומובא בגמ' ב' נפק"מ: א. אם הבת גובה בינונית כסתם בעל חוב או זיבורית כבעל חוב בנכסי יתומים. ב. אם צריכה לישבע כדין בעל חוב בנכסי יתומים. ובשיטמ"ק (ד"ה ואסיקנא) הביא עוד נפק"מ, אם האלמנה קודמת לבת ליטול כתובתה, שאם היא בעל חוב דאחי האלמנה קודמת, אבל אם היא בעל חוב דאב שניהם שווים.
- ד. **קושיית האחרונים:** בעטרת שמואל (ד"ה בע"ח דאבא) הקשה, היאך אפשר לומר שהבת היא בעל חוב דאבא, הא לא נתחייב האב ליתן נדוניא כלל, שאין לו בזה חיוב גמור, רק מצוה בעלמא, ורק היורשים מחוייבים ליתן נדוניא. והוסיף הפרדס יצחק (אות טו), דגם לא נתחייב האב ליתן נדוניא לאחר מותו, שהרי מבואר בגמ' לעיל (סח:) שיכול האב לומר 'אל יתפרנסו בנותי'. וכבר הרגיש בזה השיטמ"ק (ד"ה והשתא).
- ה. **תירוץ:** בעטרת שמואל (שם) ביאר, שצ"ל שאע"פ שחובת פרנסת הבת מוטלת רק על היתומים, מ"מ מקרי חובתו של האב, משום שהחוב בא מכח אביהם, דומיא למזונות הבנות, שגם זה לא חל אלא לאחר מיתת האב, ואעפ"כ נחשב חובתו של האב. וכן משמע בשיטמ"ק (שם), שגם למ"ד בעל חוב דאבא, אינו חוב גמור על האב, אלא שמספקא לן אם מ"מ דינה של הבת הוא כמו בעל חוב של האב.

ג) בגדר 'מצוה לקיים דברי המת'

- א. **משנה:** מובא במשנה שיטת ר' מאיר, שאם אדם נתן מעות ביד שלישי כדי שיקנה קרקע בשביל בתו, אפילו אם הבת אומרת נאמן עלי בעלי, אעפ"כ לא ישמע לה השלישי, אלא יעשה כמו שאמר לו האב. וטעמא דר' מאיר מובא בגמ' (ע), 'הא מני ר' מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת'.
- ב. **דאורייתא או דרבנן:** בתוס' לקמן (פו. ד"ה פריעת) מבואר שנקטו, דמצוה הנ"ל אינה אלא מדרבנן, ולא מן התורה. אך בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ג, ח"ב סי' נג) הביא בשם הרמב"ן, שיש בזה אסמכתא מקרא, מהא דכתיב גבי יעקב אבינו (בראשית נ, יב), 'ויעשו לו בניו כן כאשר ציום'.
- ג. **חקירת המחנה אפרים:** המחנה אפרים (דיני זכיה סי' כט) חקר, אם המצוה לקיים דברי המת היא מצוה שמוטלת על הגברא, או שכיון שרצו חז"ל לקיים דברי המת, תקנו שיחול קנין על הנכסים עצמם, מדין הפקר ב"ד הפקר. והביא, שנחלקו בזה הראשונים, שמדברי התוס' בגיטין (לח. ד"ה כל) מבואר שנקטו, שחל קנין על הנכסים, אולם מדברי הר"ן (גיטין יג.) מבואר שנקטו, שהיא מצוה על הגברא.
- ד. **ראיית הקובץ שיעורים:** הקובץ שיעורים (אות שטו) הביא ראייה שהיא מצוה על הגברא, מדברי התוס' לקמן (שם), שכתבו, דמהא דס"ל לר' מאיר שהשלישי מוציא ממונה של הבת שלא ברשותה כדי לקיים דברי המת, מוכח דכופין על מצוות דרבנן, הרי מבואר שנקטו התוס', שהוצאת הממון של הבת היא מדין כפיה על המצוות, ולא מדין הפקר ב"ד הפקר. [ועי' בחי' ר' שמואל (גיטין סי' טו) שדן בשיטת רש"י בזה].
- ה. **ב' דינים:** בספר הערות (ד"ה מצוה לקיים) כתב להוכיח, שהמצוה לקיים דברי המת שייכת לא רק לגבי דיני ממון, אלא גם בסתם דברים. ומבואר מזה, שבדאי נכלל בדין 'מצוה לקיים דברי המת' גם מצוה על הגברא, ולא רק חלות קנין על נכסים. ובספר שלמי כהן (אות קיג) כתב, שיתכן לומר שיש בזה ב' דינים נפרדים, א. מצוה אקרקפתא דגברא, ב. חלות קנין על הנכסים.

ד) יסוד המחלוקת בין ר' מאיר ור' יוסי

- א. **משנה:** מובא במשנה מחלוקת בין ר' יוסי ור' מאיר, לגבי מי שמשליש מעות לבתו, [אב שהפקיד מעות ביד שלישי כדי שיקנה קרקע בשביל בתו], והבת אומרת נאמן בעלי עלי, אם יש להשליש לשמוע אליה או אל אביה המת.
- ב. **הסברות:** סברת ר' יוסי מובא להדיא במשנה, 'וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו', וברש"י ביאר דבריו, שאין תועלת לשליש לשמוע אל האב ולקנות קרקע, שהרי אם תרצה הבת, יכולה למכור את הקרקע שנקנית בשבילה, וליתן את המעות לבעלה. וסברת ר' מאיר מבואר בגמ', דמצוה לקיים דברי המת.
- ג. **יסוד המחלוקת:** ויש לעיין, מהו יסוד המחלוקת בין ר' יוסי ור' מאיר. ובתוס' (ד"ה והא) כתבו, שנחלקו ר' מאיר ור' יוסי אם יש מצוה לקיים דברי המת או לא. [ובספר פרדס יצחק (אות יז) כתב לדייק כן גם מדברי רש"י (ד"ה הלכה כר"מ)]. והעירו התוס', א"כ למה הוצרך ר' יוסי לומר סברא חדשה, 'וכי אינה אלא שדה וכו', ולא קאמר סתם, דליכא מצוה לקיים דברי המת. ותירצו, דר' יוסי לדבריו דר' מאיר קאמר.
- ד. **דברי הר"ן:** אך הר"ן (ד"ה אמר ר' יוסי) צידד, דבעלמא מודה ר' יוסי דמצוה לקיים דברי המת, אלא דס"ל שבציור המשנה ליכא מצוה לקיים דברי המת, משום הסברא 'וכי אינה אלא שדה וכו'. ובפנ"י (לתוס' ד"ה הא) ביאר דבריו, שכיון שהבת עצמה אינה מחוייבת לשמוע לדברי האב, משום שהוא לא צוה אותה, אלא הוא צוה את השליש, ממילא גם השליש אינו מצווה לשמוע להאב, כיון שאין בזה שום תועלת.
- ה. **יסוד המחלוקת:** בספר אמרי בינה (ד"ה וכתב הר"ן) הקשה, שלפי"ז אמאי קאמר הגמ' דר"מ הוא המ"ד דסובר מצוה לשמוע דברי המת, הלא גם ר' יוסי מודה לזה. ובקיקיון דיונה (לתוס' ד"ה הא) ביאר כוונת הגמ', דר"מ סובר מצוה לקיים דברי המת אפילו באופן שזהו כנגד הסברא, כגון בנידון דידן, שאין תועלת לשמוע לדברי המת, כסברת ר' יוסי, ואעפ"כ סובר ר' מאיר דמצוה לשמוע דברי המת.

דף סט

באיזה אופן מותר לספר לחבירו מעשה רע

בגמ' מעשה גם ר' הונא ור' ענן, שר' ענן קרא לר' הונא בשם 'הונא חברין', והקפיד ר' הונא, ושלח לר' ענן, 'ענן ענן וכו' בלשון גנאי, ור' ענן הלך אצל מר עוקבא וסיפר לו איך שגינה אותו ר' הונא. והקשו המפרשים, היאך מותר לר' ענן לספר הדבר למר עוקבא, הא לכאור' יש בזה משום איסור לשון הרע. וכן מפורש בספר חפץ חיים (הל' לשון הרע כלל י סעי' יא), שמי שביזה אותו חבירו, אסור לו לילך לאדם אחר ולספר לו מה שנעשה לו. וז"ל שם, 'ומה מאד יש לזהר, שלא להתיר לעצמו לספר לאחרים, איך שהיה לו עסק עם פלוני ופלוני וגזלו, או עשקו בזה ובזה האופן, או שחירפו או ציערו וביישו וכל כה"ג, ואפילו אם הוא יודע בעצמו שאינו משקר בסיפור זה'.

וכבר הקשה כן החפץ חיים עצמו (שם באר מים חיים אות לא), ותירץ וז"ל, 'אין להקשות על דברינו שבפנים, שאסרנו לספר מה שפלוני חרפו, ממה דאמרינן בכתובות (סט.) במעשה דרב הונא ששלח לרב ענן כו', והרי בתוך כך סיפר גנות על רב הונא כו', דנוכל לומר דכונת רב ענן לא היה לגנות בזה לרב הונא, רק בדרך עצה שאל, כאומר מה לעשות במה שיש לרב הונא תערומות עלי, מדשלח לי ענן ענן כו' כי לא ידעתי סיבת הדבר'.

אולם כמה אחרונים העירו, שלכאור' יש להקשות על החפץ חיים ממה שכתב הוא עצמו לעיל (שם סעי' ב), שיש אופן שמותר לספר לחבירו מעשה רע, כדי לגנות את המעשה הרע בפני הבריות, והאריך לפרט ז' תנאים בדבר. וז"ל שם, 'יכול לספר הדברים לבני אדם, כדי לעזור לאשר אשם לו, ולגנות המעשים הרעים בפני הבריות, אך יזהר שלא יחסרו אלו השבעה פרטים וכו' . ואם כן מדוע נקט החפץ חיים בבאר מים חיים, שאסור לר' ענן לספר הדבר למר עוקבא, אם לא שאמר הדברים בדרך עצה, הא לכאור' היה מותר לו לספר הדברים כדי לגנות את המעשה הרעה בעיני הבריות.

ומצינו במפרשי החפץ חיים שתי דרכים ליישב הקושיא. הנתבי החיים (שם ס"ק כב) ביאר, שבאמת מותר באופן כמו ר' ענן לספר הדבר לאדם אחר באופן שכוונתו היא רק לתועלת, ומה שנקט החפץ חיים בסעיף י"א שהדבר אסור, זהו משום שבדרך כלל אין תועלת המספר לתועלת. וז"ל שם, 'ולכאור' יש לומר, שאין זה אלא על דרך הכלל, אבל נראה שאדם היודע ומכיר בעצמו שכוונתו לתועלת, ולא לגנות חבירו, מותר לספר'. אולם בספר חלקת בנימין (שם ס"ק נא) ביאר באופן אחר, שיש לחלק בין שני ציורים: א. במי שסיפר לחבירו על משעה רע שעשה ראובן לשמעון, בזה יש להתיר אם כוונת המספר כדי לגנות מעשה הרע בפני הבריות כמ"ש החפץ חיים בסעיף ב'. ב. במי שסיפר לחבירו על מעשה רע שנעשה בעצמו, בזה אין להתיר אם לא לתועלת גמורה, כמו שנקט החפץ חיים בסעיף י"א. וז"ל שם, 'הנפגע בעצמו גרע משאר אדם, ואסור לו לספר אלא לתועלת ממשית, כגון להשיב הגזילה ולא לגנות פועלי און'. ויש נפק"מ גדולה לדינא בין שני המהלכים הנ"ל.

ואגב, כדאי להזכיר כאן את השבעה תנאי ההיתר לספר מעשה רע:

ה. שיכוין לשם תועלת, ולא כדי ליהנות ח"ו, וגם לא יגיד מחמת איזו שנאה שיש לו עליו מכבר	א. שהמספר ראה את הדבר בעצמו, ולא ששמע המעשה מאחרים, או שהוא יודע בברירות שהוא אמת
ו. אם אפשר לו לגרום תועלת זן באופן אחר, אסור לספר הדברים	ב. שתחילה יתבונן מאד בדבר, לברר שזהו באמת גזל או היזק ממש
ז. שלא יגרום על ידי סיפור זה יותר היזק ממה שהחוטא חייב	ג. שתחילה יוכיח החוטא, אולי ישוב מדרכיו הרעים, ורק אם אינו שומע לו, אז מותר להודיע הדבר ברבים
ח. והוסיף החפץ חיים עוד תנאי ח', שהמספר עצמו לא נכשל בעצמו בעבירות אלו	ד. שלא יגזם את הסיפור כדי להגדיל את החטא יותר ממה שנעשה

דרף סט

היאך יוכל ר' יוחנן לחלוק על רבי שהוא תנא

גמרא:

איבעיא להו לר' יוחנן לא שמיע ליה הא
דרבי ואי שמיע ליה הוה מקבל ליה או
דלמא שמיע ליה ולא מקבל ליה

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה בשם רבי, 'בין מכרו בין שמשכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות', ושוב מביאה הגמ' בשם ר' יוחנן, 'אחד זה ואחד זה אין מוציאין', [בין לפרנסה ובין למזונות]. ומסתפקת הגמ', האם ר' יוחנן לא שמע מימרא דרבי, או דשמיע ליה אך לא מקבל ליה.

והעירו הרבה אחרונים, היאך אפשר שר' יוחנן לא היה מקבל דברי רבי, הלא ר' יוחנן היה אמורא, ורבי היה תנא, והרי אמורא אינו יכול לחלוק על תנא, כדמוכח מהא דמצינו בכל הש"ס, שהגמ' מביאה ראיות ממשניות ומברייתות לסתור דברי אמוראים.

ומצינו כמה תירוצים לקושיא זו: א. הרשב"א תירץ, שמסתפקא הגמ', דילמא ר' יוחנן שמע ברייתא אחרת דלא כרבי, ותלה עצמו בה. ב. רעק"א תירץ, שבאמת נידון זה תלוי במחלוקת אחרת בין תנאים, ור' יוחנן יכול לתלות עצמו בתנא.

ויש שתירצו על פי שיטה מחודשת, שבאמת יכול אמורא לחלוק על תנא אם ירצה [לפעמים]. ויש בזה שתי מהלכים. א. רבינו יונה כתב, דמה שלא נחלקו האמוראים על תנאים, זהו רק כשמובא שיטת התנא במשנה או בברייתא, אבל בלאו הכי יכול אמורא לחלוק על תנא. ב. מובא בשם הגר"ח חידוש גדול יותר, שבאמת יכול אמורא לחלוק על תנא, אלא שאין דרך האמוראים לעשות כן, והא דמותבינן על אמוראים מדברי התנאים, זהו משום שמסתמא אילו ידע האמורא את דברי התנא הוא עצמו היה מודה, אבל אם ירצה אמורא לחלוק על תנא, הרשות בידו.

תמצית מראי מקומות

א. גמ'

מביאה בשם רבי, 'בין מכרו בין שמשכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות', ושוב מביאה בשם ר' יוחנן, 'אחד זה ואחד זה אין מוציאין', [בין לפרנסה ובין למזונות]. ומסתפקת הגמ', האם ר' יוחנן לא שמע מימרא דרבי, או דשמיע ליה אך לא מקבל ליה.

הקושיא

ב. גליוני הש"ס להגר"י ענגיל, ד"ה או דילמא

הקשה, היאך אפשר שר' יוחנן לא היה מקבל דברי רבי, הא ר' יוחנן היה אמורא, ורבי היה תנא, והרי אמורא אינו יכול לחלוק על תנא.

ג. יד מלאכי ח"א אות תקנב

הביא בשם כמה אחרונים שר' יוחנן היה נחשב 'תנא ופליג' והיה יכול לחלוק על תנאים, כמו רב ועוד אמוראים קדמונים.

אולם הוא עצמו השיג על שיטה זו, וכתב, שאין רמז מזה בכל הש"ס.

ולפי דבריו קשה כנ"ל.

תירוצים

ד. רשב"א שו"ת, ח"ג סי' שסט

הקשה כקושיית הגליוני הש"ס, ותירץ, דספיקת הגמ' היא, דילמא ר' יוחנן ברייתא אחרת שמע ותלה עצמו בה.

ה. חי' רעק"א ד"ה שמיע ליה

הקשה כנ"ל, ותירץ, שבאמת נידון זה תלוי במחלוקת אחרת בין תנאים, [עיי"ש], ור' יוחנן יכול לתלות עצמו בתנא.

גם יש לתרץ הקושיא, על פי שיטת הסוברים שיכול אמורא לחלוק על תנא [לפעמים], כמו שיתבאר בסמוך.

שיטת הסוברים

שאמורא יכול לחלוק על תנא

ו. כסף משנה הל' ממרים פ"ב ה"א

כתב, שמבואר בכל הש"ס שאמורא אינו יכול לחלוק על תנא, דהא בכל דוכתא מקשינן לאמורא ממשנה או מברייתא.

והקשה, מדוע אין אמורא יכול לחלוק על תנא, הא כתב הרמב"ם (שם), שיכול ב"ד לחלוק על אף על ב"ד שקדמו להם, אם נראה לב"ד השני טעם אחר לסתור דבריהם.

ותירץ, 'מיום חתימת המשנה, קיימו וקבלו, שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים'.

ז. קובץ שיעורים ח"ב קונט' דברי סופרים סי' ב

תירץ קושיית הכסף משנה באופן אחר, שחתימת המשנה היה בקיבוץ רוב חכמי ישראל, והיה להם דין ב"ד הגדול, ואין ב"ד אחר יכול לחלוק על ב"ד הגדול.

ח. עליות דרבינו יונה ב"ב קלא. ד"ה אלא

כתב חידוש, שאע"פ שבדרך כלל אמוראים אינם יכולים לחלוק על תנאים, זהו רק כשמובא שיטת התנא במשנה או בברייתא, אבל בלאו הכי יכול לחלוק על תנא.

ט. קובץ שיעורים ב"ב אות תרלג

הביא דברי רבינו יונה, וביאר החילוק על פי דבריו (מובא לעיל), שהטעם שאמורא אינו יכול לחלוק על תנא הוא משום שהמשניות והברייתות נסדרו בהסכם רוב חכמי הדור, והיה נחשב כב"ד הגדול, משא"כ שיטת תנא דלא

מובא במשנה או ברייתא, אין בה כח זו.

והביא בשם הגר"ח חידוש גדול יותר, שבאמת יכול אמורא לחלוק על תנא, אלא שאין דרך האמוראים לעשות כן, והא דמותבין על אמוראים מן התנאים, זהו משום שמסתמא אילו ידע האמורא את דברי התנא הוא עצמו היה מודה, אבל אם ירצה אמורא לחלוק על תנא, הרשות בידו.

י. **חזון איש** נדפס בספר קובץ ענינים, אות ב

האריך להשיג על דברי הקובץ שיעורים, וכתב לבאר הענין באופן אחר, שהאמוראים היו בטוחים שהאמת לעולם עם התנאים, ולפיכך לא היו רשאים לחלוק עליהם.

יא. **תשובת הג"ר אלחנן** נדפס בספר הנ"ל

השיב על השגת החזון איש.

שם לא שמיש לוי כו' וחי שמיש לוי הוי מקבל לוי א"ד שמיש לוי ולא מקבל לוי, כ"כ כזה חולין ה' ב':

שם א"ד שמיש לוי ולא מקבל לוי, כ"כ ק"ק דא"ד יוכל ר' יוחנן לחלוק על תנא סא ר' יוחנן לא ה' תנא כמבואר לפיל ח' א' ד"ה רב תנא הוא ופליג ומלאתי בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' קס"ט העיר בזה ע"ס:

שם תנא רוחא כו' קאמינא, כ"כ ע' תוס' חולין ב' ב' ד"ה תנא:

שם ואיסיק ולא אמר להו ולא מיד, כ"כ ע' תוס' וע' מה שן מזה בשו"ת ח"ג סי' קכ"ד ומה שהביא שם מן התבנית יעקב א"ד בשבות יעקב סי' ל"ב וע"ס בח"ג שהביא כמה מקומות כהן דכאן וכן מלני עוד בפרת שכנתו של ראב"ע שילאה ברצועה שבין קרני' והוא ה' שו"ת ולא מיחה בה ואמרי' משום זה במשנה בינה כ"ג א' דראב"ע מחיר זה ע"ס וכה"ה בזכרוננו גם משו"ת הרד"ך דכשנעשה דבר בעיר ואין החכם מוחה נחשב שהחכם מורה כן בדיאל' וע"ע מנחות ל"ה א' אפשר אורו לדיק ראה תלמודו ולא מיחה בו ע"ס דרנו שם ג"כ מכמו זה דר"ע שמו ס"ל ה"ו:

שם אפי' מעמלא דבימי, כ"כ ע' שו"ת הר"י מגא"ט סי' ע"ה:

שם מר רבא ור' הונא רבי' דרבה, כ"כ ע' שו"ת רד"ך בית כ"כ חדר י"ג ועמ"ס על הגליון קידושין ל"א א':

שם רש"י ד"ה רב אשי' כ' ומה ר' סמא בנו במיון, כ"כ ע' שאלת יעב"ן סי' ק"ג וע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קכ"ו:

ע"א וכיון דמשועבד לה סיכי מני מדיד לה, כ"כ ע' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' ס"ח דכ' דהאונס אשה דמתחייב לבוססה אזי אס' אחר הנאמה עליו בנדר אין הנדר חל הואיל ומשועבד לה לבוססה וכ' ע"ז ח"ג וז"ל וז"ל הא הן המדיר את אשתו יוליא ויתן כתובה ואמאי כיון דמשועבד לה לימא לא יחול בנדר לא קשיא דתס' אפשר ע"י גירושין והאשה דעלמא מתגרסת בעל כרחה אבל בלאונס מתחייב לבוססה ושוב אין יכול להוליא בעל כרחה הילכך לא חל האיסור להפקיע וכותה עכ"ל וע"ג ומטה ליישב וע"ע שו"ת מהרי"ו סי' קע"ב לענין הנכבש שלא תבא אשתו אללו אזי הוי שבוטת שוא וא"ל התרה ע"ס ושוב ראיתי דמי' הרדב"ז הר"ל על קישית הגמ' דכאן הוא מבואר בירושלמי כאן ועכ"ז מידוע עדיין ש' כן בפשיטות אחרי שבש"ס דיון לא אמרו כן וע"ע שו"ת הרא"ש כלל ח' אות י"ח בענין חי שנסבב לתת לחבירו חצי מה שיריית ואין החצי הנשאר לו משפיק למוזות אשתו כו' וכ' ח"ל וכתבם שיש אומרים דכיון שה' משועבד לאשתו לזונה לא ה' יכול לישבע ליתן חצי מה שיריית לאחר והוא שבוטת לבטלה ובטילה וילקח על השבוטת אין בדבריהם כולס ואפי' אס' מכר אדם נכסיו אין מויליין למזון אשתו כ"ס אס' שיעבד גופו לאחר דאין שיעבוד חל על גופו של אדם בשום ממון שהוא חייב עכ"ל ונ' כוונתו דשיעבוד המוזות הוא רק על ממונו ואילו השבוטת חלה על גופו ולכן שפיר יש לה לחול דוגמת נדר דהל ע"ד מנהי הואיל ונדר חל על החפץ ואין החפץ משועבד למזנה ולפי"ז הא דאמר כאן וכיון דמשועבד לה כו' הייב דווקא בנדר דחל על החפץ והוי כאלו אמר יאסרו נכסי עליך מליהנות לך ולכן אינו חל כיון דממונו משועבד לה למוזות משא"כ אילו נשבע שלא ליהנות לה הית' השבוטת חלה ואילו השטעם בשו"ת הרא"ש שם רק הואיל ולא נשבע על גוף המוזות שלא לזון רק הית' השבוטת לתת לאחר אלא שמוילא בגרמחה יבא המנע ממוזותי' וע"כ בכה"ג שפיר חלה השבוטת וע' כזה בשו"ת מהרי"ח סי' סמ"ך ע"ס בכל התשובה כי דיבר הרבה בסוגי' דיון וגם הוא דן שם מדוע לא אמרי' כאן דכיון

דכיוו לנרשה יחול הנדר ולא הביא שכן ה' הירושלמי בלחמ ע"ס במהרא"ח ו"ל עוד כוונת הרא"ש דהשבוטת חלה מטעם כולל דכיון דאילו ה' החצי הנשאר משפיק למוזות אשתו הית' השבוטת לכן גם אלא לא יספיק חלה מטעם כולל כשנכבש שלא לאכול מזה כל השנה וכירושלמי שבוטת וע"כ גם למ"ד דמוזות דאורייתא מקרא דשארה וגו' לא יגרע וה"ל מלות ל"ת מ"מ השבוטת חלה לבטל מזנה זו מטעם כולל ואולם כל כי ה' ה"ל לפירושי' וגם מ"ס דאין שיעבוד על גופו של אדם בכל מה שהוא חייב הוא לכאורה דלא כהבנת ר"ם במכירת שטרות דיש ב' שיעבודים שיעבוד ממון ושיעבוד הגוף כו' כטועם ויש לחלק בין פריעת בע"ח שלוח בעלמא לבין חיוב מוזות אשה דהוא רק מהנאי' ב"ד או מקרא דשארה וגו' וד"ק ולדעת רבינו אליהו לפיל ס"ג א' תוד"ה בלאומר דמחויב להשכיר שמו למוזות אשתו משמע לכאורה דהגוף משועבד לזה ולא שהשיעבוד על הממון לבד:

שם תוד"ה הכא כ' דא"כ אפי' שמואל, כ"כ ע' שו"ת חות יאיר סי' ל"ב מקיים חיבת אפי' ע"ס:

ע"א ב' הנאם תשמישך עלי יפר, כ"כ ע' שו"ת מהרי"ט סי' ה' ד"ה וחון מזה ע"ס:

שם ככלה צבית חמי', כ"כ ע' פירש"י וע' שו"ת הר"י מגא"ט סי' ל"ט וע' יומא כ"ד א':

שם תוד"ה אבל כ' אבל אס' עבר יום שמינו כו', כ"כ ע' שו"ת הר"י ברומא סי' ר"ז וסי' רמ"ג:

ע"ב א' שתמלא וטופנת, כ"כ כלי' זה לשמואל גמ' ס"ז א':

שם ואזו היא דת משה כו', כ"כ ע' שו"ת רדב"ז ח"ה סי' תמ"ב דאשה האוכלת חלב ודס ואינה מדקדקת במזנות מ"מ כיון שאין בה ממה ששינו כאן יש לה כתובה ואך מ"מ יכול לגרשה בע"כ וליח ב'י' משום דרז"ג וישאר כתובה עליו חוב ע"ס וע' שו"ת מהר"ס בר כולל סי' תמ"כ בתשובות רשב"א ע"ס וע' שו"ת הרא"ש כלל ל"ב אות ח':

שם ואחיה דת יהודית יולאה וראשה פרוט, כ"כ ע' שו"ת מהרי" ברומא סי' ל"ד דה"ה ה"ס ה"זא שמה בגילוי הראש חשוב עובר על דת יהודית ע"ס וע"ע שו"ת מהרי" ברומא סי' קס"ה:

שם ואזל שילי' ואיסיכח שיקרא, כ"כ הא חס שחק שתיקה כהוראה, שו"ת מהרי" ברומא סי' ל"ג:

שם אי דיעבד כה כפרות, כ"כ ע' שו"ת מהר"ס בר כרוך סי' תתס"ח:

שם כיסמוך עלה כו', כ"כ ע' מה שנסתפק בשו"ת חות יאיר סי' קפ"ב במש"ס וגם באשתו ל"ע אס' מני לישבע (שהיא נדה או אינה ע"י דבר' לפי מה שאומרים) דו"ל דלא הימנה המורה רק לבוא עלי' משום דלא סגי בלא"ה ודו"ק עכ"ל ו"ל דמני דמהימנת על הביאה מהימנא נמי אשבוטת וע' שו"ת מיימוני סדר גנים סי' י"ב דהא דרז"ג אלאק"ם אכלו בזורי לחסא היינו משום דנתי דמשום חומר ערוה ואסרוה להנשא בזייס שאלים מ"מ לענין השבוטת שפיר אולי' ב"פ ע"ס והובא בגליון הגרש"א ז"ל יבמות קכ"א ב' והנה שם י"ל מנו להיפוך ומוכח דלא אמרי' מנו בזה ויש לדמות:

שם לא לריכא דאמרה פלוגי חכס סייהר לי את הדס כו', כ"כ ע' מה שדן מזה בשו"ת מהר"ס בר כרוך סי' תתל"ט וע' שו"ת הרשב"א המיוחדות סי' קל"ג וע' שו"ת ח"ג סי' ל"א:

שם יחזור ויקייטנה כו', כ"כ ע' שו"ת הר"י מגא"ט סי' כ"ט: אמרו

ומהדרינן אלא מאן תנא י' תנאים שהתנה יהושע ר' יהושע בן לוי היא. הרי דלא משכח תלמודא שום מציאות דר' יוחנן יחלוק על הברייתא, מדאיצטריך למיהדר ביה ולמימר די' תנאים לא נשנו בשם שום תנא רק ר' יהושע בן לוי קאמר להו, שהוא אמורא, ומצי פליג עליה ר' יוחנן, וכמו שכתב רש"י (שם ד"ה והא) בבירור דר' יוחנן אמורא הוא ולא מצי פליג אברייתא. וע"ע רש"י בחגיגה ט' א' ד"ה ותנא, וביבמות ס"ד ב' ד"ה אמר ליה.

ודע דאע"ג דבכריתות בלשון לימודים ש"ג סי' קמ"א נמצא כתוב מצינו בכמה דוכתי רב תנא הוא ופליג וכו' ר' יוחנן תנא הוא ופליג, כבר הכריח מוהר"ש אלגאזי ביבין שמועה דף ח"י ב' (ש"ב פ"ב אות י) מדברי הכריתות גופיה, שטעות סופר הוא מה שכתוב דר' יוחנן תנא הוא ופליג, יעויין שם.

ברם מאי דאיכא לאתמוהי עליה הוא, שבספר הליכות אלי שלו עשה עצמו כאילו לא ידע מה שכתב איהו גופיה בספר יבין שמועה הנזכר, וכתב שם בכלל פ"ג פעם ושתים שר' יוחנן הוא תנא כרב, וצריך עיון.⁴

איברא שמוצאתי למהר"י בי רב שבשיטתו לקידושין דף צ"ו ב' (ט, ב) כתב בפשיטות דר' יוחנן תנא הוא ופליג*. וכן מוצאתי עוד למוהר"י קורקוס ריש פ"ג מהל' מתנות עניים (הל' ב) ולהר"ב שדה יהושע על הירושלמי פ"ק דכתובות דף ט'

א' (הל' ח) ולהפרי חדש ביו"ד סי' קי"ג ס"ק כ"א⁵.

ול' המ"ך מאד עמקו מחשבותם, דמוא להו למימר הכי, כיון שאין רמז מזה בכל הש"ס. ואדרבא היפך דבריהם מוכח מהנהו סוגיי דכתובות ודפרק מרובה שהבאתי לעיל, כמו שכתבו רש"י ותוס' ושאר רבוואתא דאייתנא אחת (מלמעלה) [למעלה⁶].

וכבר עלה בדעתי לומר דאולי למדו לומר כן ממאי דאיתא בפרק כיצד צולין (פסחים) פ"א א' דתנאי ר' אושעיא אומר וכו', ואמר ליה ר' יוחנן וכו', דלפום ריהטא משמע דר' יוחנן הוזכר בברייתא*. אבל אחר קצת התבוננות דקדקתי דאם איתא שהוא מלשון הברייתא הוה ליה למימר אמר ליה ר' יוחנן, ומדנקט ואמר ליה ר' יוחנן, שמע מינה דדברי הש"ס אינון, משום דהוה קים ליה לתלמודא דר' יוחנן פליג עליה דר' אושעיא בההיא מילתא. ומאחר שכן אכתי בפזיזות קאימנא, על מה אדניהם הטבעו לחדש כלל שלא בא זכרונו בכל התלמוד, ולי הדיוט צריך עיון.

ומה גם שדקדקתי בתשובת רב שרירא גאון שהביא הר"ב ספר יוחסין בדף קי"ג ע"ב, ושם ראיתי דלא מני לר' יוחנן בהדי אינון רבנן דאיתנון תנאי ואמוראי.

והכי נמי יש לדקדק על הרשב"א ז"ל, דבחידושו לשבת פ"ג דף י"ד ד' (שבת לו, ב) כתב דרב תנא הוא וכן שמואל, דמאין למד לומר כן*, כיון שלא נמצא כן בכל

•• מתנת ידו ••

4. בעין זוכר מערכת י אות יב העיר שכן הקשה ע"ד ההליכות אלי בס' משכנות יעקב פר' יתרו דף פז ע"א. 5. ראה בעצמות יוסף קידושין ט, ב דלא אמרינן דר' יוחנן תנא ופליג אלא על צד הדוחק הגדול. 6. כצ"ל, וכ"ה בד"ר.

ממך מתניתין דהיא אומרת מוכת עץ אני⁷⁷ שהיא מחובשת⁷⁸ דנאמנת דתנן רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת וזאת להקשות עלי ממשא ומתן דגמרא ומגירסא שאינה מוסכמת, אין זה כי אם רזון פשוט או שבוש דאשתבש קונדרסך. ואני כך אמרתי, דאילו משום ספק מוכת עץ ליחא, דאילו הוכחה היה לה לטעון, ואי נמי שאין אומרים מן הסתם מגו דבדר שאינו מנאי.

עוד אני תמה צמה שאתה חוזר וכותב כל היום שנשמט ממני הא דמסקינן צהו⁷⁹ דר"ג דהלכתא כותיה דאמרינן מגו דאי צעיא אמרה מוכת עץ אני⁸⁰, ואתה סבור שנשמטה ממני משום⁸¹ רמזיה, ואני רואה שנשמטה מעיניך משנת היא אומרת מוכת עץ אני וסוגיא דברייתא פרק האשה שנחלמנה⁸² דאמרו דאין כאן מגו, וכן משנת היו זה מומין ועודה צבית אביה⁸³ וכמו שנאמר עליה בגמרא ומקשו⁸⁴ התם⁸⁵ טעמא דמייתי אב ראה הא לא מייתי אב ראהי בעל מהימן מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיינן אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל נריך להביא ראהי וכו' אלא לרבן גמליאל דאמר נאמנת אמר רבי אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו, אלמא רבן גמליאל אפילו ליכא מגו עדיף ליה חזקה דגופא אפילו במקום ממונה, ובמקום ממונה בלחוד הוא דפליגי, וכדאמר רבא התם לא תימא ר' יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל אלא כי לא אזיל היכא דאיכא חזקה דממונה אכל היכא דליכא חזקה דממונה אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופא. ועוד נשמט ממך מה שאמר ר' יוחנן בפירוש מתניתין דהיא אומרת מוכת עץ אני⁸⁶ טענתיהו צמאי צמאתים ומנה ור' אלעזר אמר צמנה ולא כלום, ואמרינן בשלמא לר' אלעזר היינו דקמי מתניתין תרתי וכו' אלא לר' יוחנן תרתי למה לי חדא להודיעך כמו דרבן גמליאל וחדא להודיעך כמו דר' יהושע, קמייתא להודיעך כמו דר' יהושע דאע"ג דאיכא למימר מגו לא מהימנא בתרייתא להודיעך כמו דרבן גמליאל דאף על גב דליכא למימר מגו לא⁸⁷ מהימנא. ואפשר ששם חפץ מסוה על פניך לבל תראה אחת מכל אלו ואתה צא לישען בקנה רזון ועושהו ראמות וגביש ועושה פרכת מקורי עבדש.

ועוד תמה איך אמרת וכי יתלוק ר' יוחנן על תנא זה לא עלה על לב איש, עד כאן לשונך. ואבי ראה איך נסתמו ממך כל המעיינות, והכל מן החפץ הגובר הוא, שכבר הראיתך צעיניך⁸⁸ שאותה גירסא אינה מוסכמת, ואפילו היא מוסכמת אינה עקר טעמו של ר"ג ור' יוחנן אמר בהדיא וכמו שכתבתי. ועוד בר מן דין ובר מן דין, וכי רבן גמליאל אמרו לאותו מגו בהדיא שאתה צא להקשות ממנו לר' יוחנן

טעמא משום מעלה עשו ציוחסין, ובפרק עשרה יוחסין⁸⁹ אמר רבא דברי תורה אחד שתוקי ואחד אסופי כשר ומה טעם אמרו פסול מעלה עשו ציוחסין. ומה שהקשית על דברי רבינו ז"ל אי משום מעלת יוחסין אמאי אליס ליה בריא להכשיר אפילו בחד ספיקא, תמה אני מה זו קושיא, דכל שטוענת בריא מעמידין אותה אדינה וסומכין עליה, וכן בדין, ומדע לך דהא רבא הוא דאמר בפרק עשרה יוחסין דשתוקי לא מפסל אלא משום מעלה עשו ציוחסין, וכשנבדקה האם ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת כאבא שאלו שהיה קורא לשתוקי בדוקי⁹⁰, ואמרינן התם⁹¹ דאבא שאלו כר"ג ועדיפא מדר"ג דאי מהתם הוה אמינא התם ברוב כשרין אלא אכל ברוב פסולין אלא אימא לא לריכא, כלומר דמדאבא שאלו שמעינן דר"ג אפילו ברוב פסולין קא מכשרי⁹², ואמר רבא הלכה כאבא שאלו, כלומר אע"ג דנשמט עשו מעלה בטוענת בריא מוקמינן לה אדינה, וזה נגלה מצורה. ועל טענת הפרושות שהתנללת עכשיו ואמרת שלא כתבת בעקר, מקבל אני התנללות צוה ויהי מה, שאף אם כתבתו בעקר מדתן של חכמי האמת כך היא שחורין בהם ומודים על האמת, ומי יתן ונהגת כן בכל.

עוד כתבת זה לשונך, ואשר כתבת אי נמי טענה מוכת עץ אני לא חשו לה ואבדה כתובתה דלא חשו לדבר שאינו מנאי, אשתמיטייה למר דהא מסקינן⁹³ לדר"ג דהלכתא כותיה דאמרינן מגו דאי צעיא אמרה מוכת עץ אני, וכי ר' יוחנן יתלוק על תנא זה לא עלה על לב איש, אלא כדפרישית לעיל, עד כאן לשונך, ועוד נוסף עליהם דברים כאשר אכתוב בלשונך. ואדין על מה דאשתבש קונדרסך מתוך חורפך, ואומר אני כי הנאך לבוא בעקיפין ליפות את השדופין ולמלאח קדים את המלאים ואת היפין, שאתה כותב משמי וגורע ומוסף ודורש, אמור מי הביאך לומר מה שלא נכתב ולא נאמר, אני כתבתי וזה לשוני⁹⁴ וקונדריסי צידך תתלוקו⁹⁵, ואי נמי משום מוכת עץ הוה לה למטען ואי נמי לא חשו לה כדאיחא בירושלמי בפרק האשה שנחלמנה וחס לומר מוכת עץ היתה אמר רבי יוחנן לא חשו על דבר שאינו מנאי, עד כאן לשוני, ואתה הוספת מדעתך ואי נמי לא⁹⁶ טענה מוכת עץ אני לא חשו לה ע"כ, ואני תמה איך לא חש מר לקמחיה ולמה תעשה כך ואין זה דרכן של חכמים. ועוד שהיה לך ללמוד דברי מן הירושלמי ענמו שהבאתי לך וממקום שצא, דעל מתניתין⁹⁷ דאם יש עדים שיצתה צהיומה כחוצתה מאתים ועלה חסו⁹⁸ וחס לומר שמה מוכת עץ היתה והשיב ר' יוחנן דלא חשו על דבר שאינו מנאי, והיאך הייתי מביא ממנו ראה לטוענת בפירוש מוכת עץ אני שלא תהא נאמנת. ועוד שאילו עלה זה בדעתך וזאת להקשות עלי, מי העלים

(ט, ב). 76 צ"ל הקשו. 77 שם יג, א. 78 צ"ל מפורשת. 79 נדצי"ל שום. 80 שם עה, א. 81 נדצי"ל דמקשו. 82 שם ע"ב. 83 לעיל ד"ה ומאי דקאמר.

68 קידושין עג, א. 69 שם סט, א. 70 שם עד, א. 71 ראה בחי" שם. 72 כתובות יב, ב. 73 ארליצ"ל תראהו. 74 חז"מ. 75 שם טו, ב. וברירושלמי שם פ"ב ה"א

קמס תלמודא³ מיניה ולא אשכחן סוגיא דלא כותיה, עד כאן. תשובה, סהדא רבא פירוש רת"ם ז"ל⁴ שפירש אהא דרב פפי דרגיל התלמוד להקשות אע"ג דלית הילכתא הכין והביא ראיות, הכי נמי אמינא אנא דלית הלכתא כותיה אלא כרבא בשילהי נדרים⁵ דהוא צמרא, עד כאן לשון.

רואה אני שהנאך לסתם ראיות המליאות והבריאות וכותב הדמדומין לדב, ואני כתבתי לך ראיות חזקות, מדפריך צהדיא⁶ מדרב המנוגא, וסוגיא פשוטה צדן של ראשונים⁷, דכל היכא דפריך מן חד מאימוראי היינו שקול הדעת דאיממר בגמרא, דאמרינן⁸ איזוהו שקול הדעת היכא דלא איממר הילכתא לא כמר ולא כמר וסוגיא בעלמא כחד מינייהו. מיהו היכא דפרכין סתמא כחד וסוגיא בעלמא דלא כותיה לא משגיחין למאי דפריכו מיניה קמס, דצנהו דוכמי לא פריכו אלא בדרך הניחא למאן דאמר הכין אלא למאן דאמר הכין מאי איכא למימר, ודכותיהו איכא טובא בגמרא והבאמי⁹ תרי מינייהו, חדא בריש פרק האשה שנחאלמנה¹⁰ וכיון דרוב נשים בחלות נשאות כי לא אהו עדים מאי הוי, ועוד אחרת בפרק האיש מקדש¹¹ אילמא דאמר להו כולכם את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה, עכ"ל. ואתה עשית עמך כמחדש דברים ואמרת סהדא רבא פירוש רת"ם ז"ל¹² דרב פפי דרגיל התלמוד להקשות אע"ג דלית הילכתא הכי, ומה ידעת ולא נדע צוה, אטו מגרע גריעי הכן תרמי דכתבית לך מההיא דרב פפי דרגיל¹³ התלמוד להקשות אע"ג דלית הילכתא¹⁴ וכו' כיפי תלית לן צההיא דרב פפי טפי מהנך, ואולי הנאך המליאה שאמרת סהדא רבא פירוש רת"ם ז"ל.

ואני אומר שהדי צמרומים כי האמת כמו שאמרתיה דהלכה כרב המנוגא, ופליאה ממני דעתך כי דחית בלא כלום כמה הלכות שהן מורות באצבע דהלכה כרב המנוגא, פרק התקבל¹⁵, ובפרק האשה שלום¹⁶, ובכתובות¹⁷ דאסיקנא דכולי עלמא אית להו דרב המנוגא, ובהא נמי דאמרינן הסם ראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם בר' יוסי צגירושין ולא ראה צמיחה מאי טעמא מיתה אינה יכולה להכחישמו גירושין יכולה להכחישמו, ואקשינן ומי מחנפא ציה והאמר רב המנוגא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת אין האשה מעיזה פניה צפני בעלה, ואינטריכו לפרוקי היכא דאיכא עדים דמסייעי לה מעיזה ומעיזה. ואי משום דרבא פליג עליה בשילהי נדרים¹⁸, הא איכא רב משרשיא דקאי סתם כותיה ומומיב לרבא והווי להו תרי לגבי חד וכמו שכתבתי צקונדרסי הראשון. ואני רואה שאתה צא לדמות כל הראשונים ז"ל

ולומר שלא יעלה על דעת שיהלוק עליו ר' יוחנן, זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה דלכשתמלא לומר אמר לך ר' יוחנן לאו משום מגו אלא משום חזקה דגופא דאמר ר"ג קמס¹⁹ עליה, ולא עוד אלא כל שלא אמרו ר"ג עמנו צהדיא, אפילו נאמר אותו טעם צברייתא לא היה לך להקשות כן. דדילמא ר' יוחנן צרייתא אחרת שמע שחולה טעמו של ר"ג בחזקה דגופא לדב ולא צמגו, ואין מקשין צבי הא היאך יהלוק ר' יוחנן. ואל תתמה דהא אית לן כי הא בשילהי מציאת האשה²⁰ בר' יוחנן גופיה, צההיא דא"ל²¹ לר' מייא צין מכרו צין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למונות ור' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אין מוציאין, ואמרינן למימר הסם דר' יוחנן יהלוק על ר'. ולא הוצרכתי לכל זה אלא להגדיל תורה ולהדיעך שאינך מדבר צאזון שאינה שומעת.

גם מה שצאת לדון מן הירושלמי דלר' יהושע בלחוד קא מקשה, לא זו הדרך, והנכון מה שאמרת שאין צריך הירושלמי וצאתה כי לא ראיתי ולא שמעתי, ואין אתה יכול להתבונן צמה שלא ידעת ולא שמעת. גם ראיתך מאריך להקשות על הירושלמי שכתבתי דגרסינן הסם²² חור ואמר יש טענת צחולים כר"ג ור' אליעזר, ומדרך קושייתך צצפת הספרים ואמרת דלא גרסינן ר' אליעזר אלא ר' אלעזר, וכל שאתה מוסיף²³ צצברים אלו אתה מוסיף תנאות צעייני כל רואה, וצטות אני כך שאתה צקי צחדרי תורה ואין יעלה על דעתך לומר דבר זה צצרותא צין רבן בגמלא ור' אלעזר, ועוד איך לא חשת לקמתך, ולא כן אמרו צעי ר' ירמיה מעתה אן טענת צחולים כר"ג ור' אליעזר אלא כר' יהושע, ואית²⁴ לך למימר כאן ור' אלעזר, חדא דר' אלעזר מאן דבר שמייה, ועוד דר' אלעזר איסור שמענו היתר לא שמענו, אס כן על כרחך מאי דחור ואמר יש טענת צחולים כר"ג ור' אליעזר הנזכרים קאמר, וזה פשוט לכל בעל עינים, אלא שאתה צונה יקודות על אצני צהו ונוטה על קו תהו, שכל מה שהקשית אין לו ענין ואינו עולה מן המנין, וצאת לשבש צברים צרוים מפני אותם הדקדוקים שצצבתם למרפסי אגרינן, ואמרת שישו צני מעי שישו על דברים אלו שמצאת, ואני עונה אמן על הצרכה צצרכת אצל על המציאה שמצאת אין צה כדי צרכה, ואס צאמי לכחוד פרטי הקושיות שיש צמה שפירשת צאותו הירושלמי יארך המכתב ללא הועיל.

סימן שע

עוד כתוב צקונדרסך זה לשון, ואשר הארכתי דברך המנוגא²⁵ דתלמוד ערוך צידך דהלכתא כותיה, מדפריך

ד"ה האמר. 5 צא, א. 6 ראה יד מלאכי ס"י תקכב. 7 סנהדרין ו, א. 8 כתובות טז, א. 9 קידושין נא, א. 10 צריך להוסיף, שפירש אהא. 11 כ"ה בדפו"ר, וכנראה כן היה לפנייהם בכתי"י, והוא סימן למחיקת התבות הנקודות. 11 גיטין סד, ב. 12 יבמות קטז, א. 13 כב, ב.

84 אולי צ"ל סמך. 85 שם טז, א. 86 צריך להוסיף, רבי. 87 כתובות פ"א ה"ו (ו, א). 88 צ"ל מוסיף. 89 נדצ"ל ולית. שע. לר' דן האשכנזי בענין הנדון בח"א ס"י אלף רל. 1 בח"א שם. 2 יבמות קטז, א. 3 כתובות כב, ב. 4 הובא בתוס' כתובות כא, ב.

רק כחוב. אבל לא חייב דלא עדיפא מאלו כי לא גם באירוסין חייב
ובפסידה, כנלע"ד, וק"ל.

דף ס"ה ע"ב חזר מותר מזונות לבטל וכו' פי כר"ן שכתב דברי
הירושלמי דשמעתין דסותר לדברי הירושלמי ר"פ
אלמנה לענין מותר מזונות אם הוא ליחומי, או דהוא רק כמו
מליאה דאינה ליחומי ע"ש, ולענ"ד דיש לחלק להמעיין בלשון רש"י
בשמעתין יראה דמפרש מותר מזונות היינו שיהא אינה לריבה
למזונות האמור במתני שאינה רעבנית, ופי' בחוס' חזר (דף כ"ד)
ד"ה שמקלטה וכו' דנראה דלא מפרשי הכי, דלשיטת רש"י בלא"ה,
לקיים קושי חוס' דבמקלטה שפיר הוי שלה, והכא מיירי שא"ל כ"כ,
וא"כ י"ל דהירושלמי לא סתרי אכדדי דיש חילוק בין קמלטה הוי
כמו מליאה, כיון דנחתיבוי היתומי ליתן לה סך זכ למזונות קתנה זכ
הממון ואלמנה הוי כמו מליאה ואינה ליחומיס, משא"כ אם אינה
לריבי כ"כ לשיעור הקלוב המותר ליחומי דא"ל ליתן יותר ממה
שריבי, וק"ל.

תד"ה וירושטה, דהא שמעינן מפי הכותב, לפענ"ד משם אין ראייה
דכחם לא עסיק בדין ירושה הבטל רק בדין סילוקו דהבטל
ע"י שכתב דין ודברים אין לי דמימ' אם מהה יורשה עד שכתב
במפורש בחיוב ובמתוך י"ל דהכל בלאן לה בנים ובנות דבניס לה
בנים אינו יורשה דלא שייך לימר דסתמא קתני דהא לא נחיה לדיו
ירושטה הבטל איך הוא, משא"כ הכא דקתני גוף הדין דהבטל יורשה
ולא מחלק משמע דגם ביש לה בנים הוא יורשה.

תד"ה שלה אבל למ"ד נותן שבה גדולה לעבד ושבת קטנה לרבו
לר"ך לחלק בין עבד לשטה. י"ל דהחילוק דבעבד דלית לרבו
שום זכות בשבת גדולה משי"ה נותנין לו שבת קטנה אבל בשטה
דממילא יש לבטל זכות בשבת גדולה לאכול הפירות מזה מדין ימ
לא חקנו שיהא שבת קטנה כולו לו אלא לאכול הפירות מהשבת
גדולה וקטנה. ומסתפקא בכתב לה דו"ד אין לי בנכסי"ך ובפירותיך
אם דינו כמו בעבד והשבת גדולה שלה ושבת קטנה כולה שלו מדין
משי"ה כמו בעבד.

דף ס"ו ע"א רש"י ד"ה שטיי הדחק, כגון שדחקה עלנו
ובעדיפה, נראה בעליל מלשון רש"י ז"ל דמפרש
ובעדיפה היינו ששטה יותר מה' סלטי, ובאמת תמהני דאך דבס"ד
דפלוגחויי בהעדפה שלא עיי הדחק. ע"כ העדפה היינו היותר על
ה' סלטים דבלא"ה לענין מאי נקרא העדפה, אבל למסקנא
דפלוגחוייכו דזוחק. היינו שדחקה ושטה בליה. אי"כ י"ל אף אם
עדיין לא הגיע לה' סלטים. מ"מ כיון דא"ל לשטות רק כל היום כפי
כחה. חו עינה נפשה לשטות כרבה ס"ל לר"ע דהוא לשמה. ועיין.

דף ס"ה ע"א רש"י ד"ה מה שראוי ליתן לה שיעור נכסים.
בשטה מקובלת כי הא דפירש"י כן משום דס"ל

כהרמב"ם דבדבר שאינו קלוב לא מהני מחילה וא"כ אין חידוש במה
שחולק להוליא כשתגדיל וגם אף בניסה כשהיא גדולה יומא כן אלא
ע"כ דס"ל דמגבי לה ע"י והוי קלוב ובספר כחובה כי דס"ל דלא
מהני מחילה דקטנה אף דהפעטות מקחן מקח ומחנתן מהנה
היינו במטלטלי מ"מ כיון דפרנסה לא נגבית רק ממקרקעי בקרקע
דמי כמ"ש במדרכי. וא"כ אם איחא דהכא מיירי כשגובית לפי
אומדנא דאז הא צכ"ג גוביס גם ממטלטלים כמ"ש חוס' פרה
נערה יכיה מהני מחילה ואמאי חוכל להוליא כשתגדיל ויסוד
כדבר זה הוא כר"ן פי נערה דפ"א ע"כ דהרשב"א כתב דלפי
הרסוב מדעתה לא הפסידה מזונותי משום דאין מעשה קטנה כלום
וכדנא פי מליאה האשה יתומה שהשוואה וכו' יכולה היא משתגדיל
להוליא מידן אפע"י דק"ל דהפעטות מתנתן מתנה במטלטלי
מזונות ופרנסה שאני דכיון אלא מן בקרקע הו"ל במקרקעי
(ולענ"ד מדברי חוס' כחובות דפ"ו ע"א ד"ה תחיל וכו' מבוחר
דחולקים ע"ז וס"ל דאך בנגבית רק מקרקעי מהני מחילה פעטות)
וכר"ן שם כי עלה ויחתי דו"ל דע"ג דהשוואה מדעתה מסתמא
לא מתלה עי"ש וא"כ ממילא ממה דכי רש"י מדעתה רבותא קמ"ל
דאפילו נתלית לא הוי מחילה ויחיל דמשמע דנין אחיה למחילה

אלא דלא מהני מחילה. וע"כ מסבחת הרשב"א כ"ל ממילא מוכרת
רש"י למנעק דמיירי בליכא לאמוד אלא מדין שיעור גוביה רק
ממקרקעי ומתוך דבריהם אלו תמוה לי דברי כר"ן במתניתין דהכא
דכתב חתכו לישנא דרש"י מדעתה וכו' אין מחילה מחילה. ואח"כ
מיד כי מה שראוי להגות לה כי רש"י שיעור נכסים ואפשר דר"ק
ה"ק מה שראוי להגות לה לר"י לפי אומדנא דהאז ולרנבן לפי שומת
בנכסים עכ"ל וכה ע"כ לא מיירי בלפי אומדנא דכיון גוביות
ממטלטלים מהני מחילה וכמ"ש כר"ן צפי נערה כ"ל ונל"ע.

ע"ב לא קשיא הא דמחאי הא דלא מחאי. והא דס"ל לרשב"א
דכפסידה ז"ל כמ"ש כר"ן כיון דבשעה שבהא לגבות הוא אחר
נישואין אין לה זכות פרנסה ולריבה לחבוב ג"כ קודם שנשאת, והא
דכתב רש"י בטעם משום דנחתיבוי וגם כר"ן כתב כן ז"ל דכו' לס"ד
זמירי בלא מחאי והא דגבי בגרה כתב רש"י בטעם דאסתלקא מהא
ביתא הא י"ל ג"כ דבטעם כיון דבשעה שביטתה היא בוגרת פקע
זכותה כדס"ל לרבי למסקנא כי י"ל לס"ד בטעמא דרשב"א, היינו
מדקאמר שוכרת לכן בעלים והא יש לכן חקקה למחות אשי"כ דגם
לס"ד לענין בגרה לא מהני מחילה דבשעה שמגיע לה דהיינו מן
נשואין כבר אסתלקא מהא ביתא.

בהגהת אשרי כתב במתני שהשיאה לעדתי היינו רק שנתרחה
אבל מחלה בפירות מהני דהפעטות מתנתן מחנה דל"ל
כיון דפרנסה לא נגבית רק ממקרקעי הוי כקרקע משי"ה לא מהני
מחילה כדק"ל למכור בנכסי אציו עד שיהיה בן פטרים אי"כ מאי
אריא קטנה אפי נערה או בוגרת נמי עכ"ל. ולא זכיתו להבין הא
לכדיא אמרינן בסוגיא דב"ב דרק למכור בנכסי אציו לר"ך שיהיה בן
כי אבל מתנתו מתנה וא"כ בנערה מהני מחילה אבל בקטנה מדין
פעטות לא מהני רק במטלטלין כדאיתא בניטון דמשמע דבמקרקע
לא ואף בלא נכסי אציוכו.

ובאמת בהגהת אפי סוף פירקין כתב אכריא דפעטות דמתנתן
מתנה במטלטלין ולא פירש אם היא בקרקע וכחז כר"ר
ישראל דודאי פחות מכן כי במקרקעי אין ממכרו ממכר ואין מתנתו
מתנה. ותמיהי הא אזו רק בנכסי אציו ולא בנכסי דעלמא וא"כ
עדיין הוי ספק בפעטות בנכסי דלאו מאציוכו אם הוי מתנתו מתנה
בקרקע וגם הא אפילו בנכסי אציו רק למכור אבל מתנתו מתנה
וכ"ל ונל"ע.

דף ס"ט ע"א יחידי ר' חייא קמיה אמר ליה מכרו או משכנו.
ק"ל לשיטת הפוסקים דמלוה בשטר מאוחר קודם
למע"פ מוקדם אי"כ הא י"ל דשעבדו היינו שעבדו בעלמא שלו להם
בשטר דשתעבדו נכסיהם, ובפרע דמרא דשמעתא הוא רב דס"ל
שעבדו לאו דאורייתא י"ל דמע"פ מוקדם אינו גובה במקום שיש
מע"פ מאוחר כמ"ש במ"ל.

שם שמיע ליה ולא קבלה. אף דלא מלינו חנא דחולק על רבי י"ל
דחלי בפלוגתא דחנאי דקבוצין וכתבין בניטון ורבי ס"ל דחליא
בקבוצים ור"י לשיטתיה דס' בניטון אין כחוצין וס"ל דפרנסה אין
לב קול. אף עדיין קשה דהא בפשוטו נראה הא דארי"ה גדולה מזו
אמרו מוליחין לפרנסה, היינו כיון דמוליחין לפרנסה מוכת דזוכית
דפרנסה מיד במיתת האב ולא בשעה נשואין ואמאי שניה ויתרה
דהא כבר זכתה במיתת האב וכיון שכן איך אמרינן ואם איחא יומא
מאן אמרה והיינו דע"כ שמיע ליה ולא קבלה משי"ה לא חזר מדין
שניה ויתרה והא נבי דלא קבלה מנייה והיינו משום דלית ליה קלא
הא מ"מ בזה דס"ל לרבי דפרנסה זוכית מיד לא מלינו מאן דפליג
ואמאי שניה ויתרה, וי"ל דהא דארי"ה גדולה מזו אמרו מוליחין
לפרנסה היינו דרי"ה ס' בטעמא דר"י כיון דמת הבן ונפלו נכסיו
ליורשו אין יכולין לגבות מהם עשור נכסי דרק מנייה גובה היינו
מהאחים כדמסקין דביא בעי"ה דחתי אבל אין גוביס מיורשים שלהם
ולא אמר דגדולה מזו אמרו דמוליחין לפרנסה ממשעבדי משי"ה
גוביס מיורשים.

שם והשחא דאמרת בעי"ה הו"א דאבא או דחתי למאי ימ' למגבי
בזונית. יש לומר עוד ג"מ בל"ס היחומיס לוי מוקדם בשעבדו

לחלק בדין גבית כתובה בין דין התלמוד לתקנת הגאונים עיי"ש בהל' ח' ט'.

(ג) ונראה מדברי הרמב"ם שהסכמת כל חכמי ישראל או רובן יש להן הכח של ב"ד הגדול וחייבין כל ישראל לשמוע להן כמו לב"ד הגדול ואף דבב"ד הגדול גופא קיי"ל שהמקום גורם ואם מצאן בבית פאגיי והמרה עליהן פטור היינו דגזוה"כ הוא דכשאינו במקומן אינו נחשבין לב"ד של כל ישראל שהרי אינו אלא שבעים ואחד והם מיעוטא דמיעוטא נגד כל חכמי ישראל ורק כשהם במקומם בלשכת הגזית או הם ב"ד של כל ישראל וכמו בב"ד של שבט צריך אותו השבט לשמוע לב"ד שלו כן ה"נ כשב"ד הגדול יושבין בלשכת הגזית הן ב"ד על כל ישראל וכל ישראל חייבין לשמוע להן אף שאר חכמי ישראל גדולין מהן הרבה במנין או אפשר גם בחכמה מכל מקום גזוה"כ הוא שאי אפשר לחלוק על ב"ד הגדול בשום אופן והחולק עליהם חייב מיתה אבל כשאינו במקומן אין להם אותו הכח אלא הרי הן בכלל כל חכמי ישראל ואם החולקין עליהן היו רוב בטלו במיעוטן.

(ד) וכל זה הוא רק בב"ד של שבעים ואחד דהם מיעוטן של חכמים אבל קיבוץ כל חכמי ישראל או רובן בכל מקום שהם הם ב"ד של כל ישראל מאליהן וע"כ עליהן אמרה תורה אל השופט אשר יהיה בימים ההם אין לך אלא שופט אשר בימך וצריך שגם החולקין יהיה להם הכח של ב"ד הגדול ואז הם רשאים לחלוק גם על ב"ד הגדול שקדמו להן אבל אם אין להחולקין כח של ב"ד הגדול אי אפשר להן לחלוק על ב"ד הגדול בשום אופן אפילו אם החולקין הם הרבה יותר במנין ואפשר גם בחכמה מב"ד הגדול וכ"ז מבואר ברמב"ם בריש הלכות ממרים.

(ה) ועיי"ש בכ"מ רפ"ג מהל' ממרים שכתב ז"ל וא"ת א"כ אמאי לא פליגי אמוראי אתנאי דהא בכל דוכתא מקשינן לאמורא ממתניתין או מברייתא וצ"ל אנא דאמרי כי האי תנא ואם לא יאמר כן קשיא ליה וכפי דברי רבינו הרשות נתונה להם לחלוק על דברי התנאים [ר"ל דמדברי הרמב"ם נראה שב"ד שבדור יכול לחלוק על ב"ד של הדור הקודם אף אם הוא קטן ממנו

וכתב בריש הל' ממרים ב"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבע"פ והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל ועליהן הבטיחה תורה [ר"ל על ב"ד הגדול שבירושלים] שנאמר על פי התורה וגו' וכן הא דכתב במצוה קע"ד הוא שציוונו לשמוע לבית דין הגדול שבירושלים משום דכתיב ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא ודרשו חז"ל מלמד שהמקום גורם ומטעם זה אם מצאן בבית פאגיי והמרה עליהן פטור אבל מה שגזרו ב"ד הגדול דיבנה ודאושא וכו' ופשיטא אם גזרו חכמי התלמוד אחר שבטל הב"ד הגדול לגמרי כמ"ש הרמב"ם בהקדמת חיבורו שב"ד הגדול של ע"א בטל כמה שנים קודם חבור התלמוד שאינו בכלל לאו דלא תסור אלא אסמכתא בעלמא עכ"ל וכן כתב בס' לב שמח ד"ט שאין אצלו [להרמב"ם] לאו ועשה מדאורייתא אלא בעובר על פי ב"ד הגדול ובדרך המראה לא שלא בדרך המראה ולא בכל עובר על ד"ס ואיסורין שבתלמוד עכ"ל ואף שהוא דבר חידוש לחלק ולאמר שלא כל דבריהן שוין במדרגתן מ"מ לכאורה הדברים נכונים בטעמן.

(ב) והנה ז"ל הרמב"ם בהקדמתו לס' היד וכל ב"ד שעמד אחר הגמרא בכל מדינה ומדינה וגזר והתקין או הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינה אחרת לא פשט מעשיו בכל ישראל מפני רחוק מושבותיהם ושיבוש הדרכים להיות ב"ד של אותה המדינה יחידים וב"ד הגדול של שבע"י ואחד בטל מכמה שנים קודם חיבור הגמרא. לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו לנהוג כמנהג אנשי מדינה אחרת וכו' ודברים הללו בדינים וגזירות ותקנות ומנהגות שנתחדשו אחר חיבור הגמרא אבל כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהן וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל חכמי ישראל ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא הם כל חכמי ישראל או רובם והם שמעו הקבלה בעקרי התורה כולה דור אחר דור עד מרע"ה עכ"ל וכעין זה כתב בפ' ט"ז מהל' אישות

תורה אין לך אלא שופט אשר בימך ואין לנו שופט אחר אלא הסכמת כל חכמי ישראל שבאותו הדור הראויין להוראה ע"כ עליהן צותה תורה לשמוע להן וזהו טעמו של הרמב"ם שכתב בפ"י המשנה פ"ק דסנהדרין ובחיבורו הגדול פ"ד מסנהדרין דגם בזה"ז אם יסכימו כל חכמי ישראל או רובן לסמוך חכם מהחכמים אף שהן בעצמן אינן סמוכין מ"מ סמיכתן סמיכה עיי"ש אלא שגראה מדבריו שם שהדבר תלוי בהסכמת חכמי ארץ ישראל להודייהו וד"ז צ"ע דמאי אולמייהו דחכמי ארץ ישראל יותר מתחמי חו"ל וכפי הגראה אין הדבר תלוי אלא ברוב [ועיין בפירוש המשנה לבכורות פ"ד דהרמב"ם שינה מהא דריש הוריות].

(ט) ועיין ברי"ף שילהי עירובין שכתב דכתלמודא דידן קיי"ל נגד הירושלמי משום דבתרא הוא ולכאורה לפי הנ"ל אין צורך לטעם הוה אלא דתלמוד בבלי שהיתה תימתו בקיבוץ כל חכמי ישראל יש לו כח של בית דין הגדול משא"כ בתלמוד ירושלמי שלא מצינו שהיתה תימתו בקיבוץ כל חכמי ישראל אין לו הכח הוה וממילא א"א לפסוק כהירושלמי נגד הבבלי ונראה מזה כדברי הרמב"ם הנ"ל שהדבר תלוי בחכמי ארץ ישראל ומסתמא היתה תימת הירושלמי בקיבוץ כל חכמי ארץ ישראל וא"כ יש גם להירושלמי הכח של ב"ד הגדול ועל כן הוצרך הרי"ף לפרש הטעם בהא דקיי"ל להבבלי משום דהוא בתרא והלכתא כבתראי.

(י) ולפי דברי הרי"ף הנ"ל יש לתת טעם מה שנמצא בפסקי הרמב"ם במקומות רבים שפוסק כהירושלמי נגד הבבלי ונראה לפי מ"ש במלחמות ס"פ כיצד הרגל בשם רבינו שמואל הנגיד דכל היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה הלכה כמאן דפשיטא ליה ואפילו כאביי נגד רבא וכתלמיד נגד הרב ועיי"ש שחקר היכא דלקמאי פשיטא להו ולבתראי מספקא להו וכתב שם לדעת הרי"ף שבוה הלכתא כבתראי ומה שפסק הרי"ף בפרק אלו נערות כאביי דבא עליה ומתה פטור הוא רק מספיקא אבל מסתימת לשון הרמב"ם בהל' נערה גראה דפסק כן בודאי ולא מטעם ספק ומשמע דס"ל דבכה"ג קיי"ל כקמאי דפשיטא להו ולא כבתראי דמספקא להו דלעולם אין ספק

בחכמה ובמנין וא"כ גם האמורא יוכל לחלוק על התנא] ואפשר לומר שמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על דורות הראשונים וכן עשו גם בחתימת הגמרא שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה עכ"ל הכ"מ.

(ו) וצ"ע להבין קבלה זו מה טיבה ובמה כחה יפה שלא יהיה אפשר לחלוק גם על הקבלה הזאת בעצמה כמו שהיה אפשר לחלוק על התלמוד בלא קבלה זו אבל לפי הנ"ל קושית הכ"מ לא קשיא דחתימת המשנה היה ג"כ בקיבוץ כל חכמי ישראל או רובן אשר להן הכח של ב"ד הגדול ואסור לשום אדם לחלוק עליהן בלתי אם יש גם להתולקין כח של ב"ד הגדול ואפשר שבשעת חתימת התלמוד הי' להן כח לחלוק גם על המשני' כמו בכל ב"ד גדול שיכול לחלוק על ב"ד גדול שקדם לו אפילו אם הוא קטן מהראשון בחכמה ובמנין אבל בין חתימת המשנה לחתימת הגמרא בין הומנים האלו לא נמצא קיבוץ כל חכמי ישראל ביחד ולא היה להן כח של ב"ד הגדול וממילא אי אפשר להן לחלוק על המשניות שנשנו בהסכמת רוב חכמי ישראל.

(ז) ואפשר לפרש בזה דברי הירושלמי [הובא בתוס' פ"ב דע"ז] דשלה ליה שמואל לרב אכול מישחא ואי לאו אנא כתיבנא עלך זקן ממרא וכיוצא בזה יש עוד בירושלמי הובא ברי"ף ורא"ש פרק האשה רבה עיי"ש והנה מהירושלמי הוה מוכח כדעת הרמב"ם דאפילו אם נחלקו בדרבנן ואפילו אם הזקן מחמיר והן מקילין גם כן שייך זקן ממרא והוא שלא כדעת תוס' בסנהדר' דף פ"ז ד"ה ורשב"ל אומר שכתבו בפשיטות דהיכא דהזקן מחמיר אינו מתחייב אבל קשה דהא קיי"ל שהמקום גורם וחוץ ללשכת הגזית ליכא חיובא דזקן ממרא ובימי רב ושמואל כבר גלו סנהדרין מלשכת הגזית ולפי הנ"ל יש לומר דשמואל ידע שבהיתר שמן של גכרי הסכימו עליו רוב חכמי ישראל וע"כ שייך חיובא דזקן ממרא גם חוץ ללשכת הגזית.

(ח) ונראה דקיבוץ כל חכמי ישראל יש לו כח של ב"ד הגדול אפילו בזמן דליכא סמוכין דהא בשעת חתימת התלמוד כבר בטלה הסמיכה ומ"מ חייבין כל ישראל לשמוע להן דכיון דאמרה

זו בידינו על דברי ר' נתן³²⁵. ומתני' דכתובת בנין דיכרין שפיר אתיא כרבנן מכח תנאי ב"ד, (מהני) [אפילו אי מתנה] לשון ירתון. מ"מ נתברר לנו, דר' נתן שהוא תנא, ס"ל, דריב"ב אפי' בבריא קאמר, מדקאמר ר' נתן שניתם משנתכם כריב"ב. ואפשר לומר, דלר"פ לא איפשיטא לי' בעיין, דאיבעיא לן בבריא היאך, דלמא ר' נתן מכח מה ששנינו אינון ירתון כסף כתובתיך הי' סבור לומר דר"י בן ברוקה אפי' בבריא אמר, וכיון שיש להקשות על דבריו לומר דהא דתנן אינון ירתון כסף כתובתיך (הי' סבור) כרבנן נמי איתא ומכח תנאי ב"ד, שוב אין ראיה בידינו דריב"ב אפי' בבריא אמר. ואע"פ שאין דרך האמורא לחלוק על התנאים, ה"מ בדבר שסתמו³²⁶ אותו במשנה או בכרייתא. ועוד, דשקלא וטריא הוא [בין] רבי ור' נתן, ודלמא ר' נתן הי' רוצה לראות מה ישיב רבי על תוכחתו, והיינו דקאמרי' דאיצטריך תלמודא להאריך ולומר מאן שמעת לי' דאית לי' האי סברא ריב"ב כו'. כלומר הרי אין בידינו תשובה להשיב על דברי ר' נתן, אלא ע"כ משנתינו כריב"ב, הלכך שמע מינה אפילו בבריא אמר.

א"ל משום דקא מפיק לה תנא בלשון ירתון. פי' ודאי ירתון תנאי ב"ד בכל הוא, ויכולים להקנות לדבר שלא בא לעולם ובכל לשון, ואפ"ה שפיר קאמר ר' נתן משנתינו כריב"ב מדקא מפיק לה בלשון ירושה, דלרבנן אין תורת ירושה ביתר מן החלק הראוי לו לאדם, ונמצא לשון ירתון לשון משובש, דלא מיקרי ירושה מה שאדם נוטל יותר מכדי חלקו, ונהי נמי דב"ד יכולים להקנות שלא מן הדין, מ"מ אין לתלות שתקנו ב"ד לשון משובש. ואי משום דבלשון יסבון טרפי ממשעבדי, הי' להם לכתוב בפ"י (אינון יתבון מב"ח) [אינון יסבון וליתקנו דלטרוף ממשעבדי או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרין]³²⁷ ואל יתקנו לשון ירתון שהוא לשון משובש. ונראה בעיני, כיון שפי' [אביי] טעמא דר' נתן דאמר שניתם משנתכם כריב"ב משום דמפיק לי' בלשון ירתון, מעתה ליכא למיפשט מינה כלל דאפי' בבריא אמר ריב"ב דהא ע"כ לא אמרה ריב"ב באומר על מי שלא בא לעולם, ואפ"ה אמר ר' נתן שניתם משנתכם כריב"ב, דכיון דיש תורת ירושה ביתר מן החלק הראוי לאדם לירש, כגון אם אמר על מי שראוי ליורשו ובא לעולם, יפה נתקן לשון ירתון, דאע"ג דבנין דכרין לא באו לעולם, הרי הם זוכין בכח תנאי ב"ד (איז) [וכיון שזוכים הם], לשון ירושה שייכא ביה שפיר, כיון שאשכחן תורת ירושה באב המוריש את בנו יותר מחלקו במקום שיש בידו כח להוריש, (כיון) [כגון] שהבן בא לעולם, הלכך לעולם אימא לך דבבריא לא אמר ריב"ב, ואפ"ה יפה נתקן לשון ירושה, כיון דאשכחן תורת ירושה מחלקם המגיע למקום שנתנה תורה רשות לאב להנחיל לכל

לקמן דף קע"ד מבואר דלא נחתינן לניכסיה, משום דאין תובעין את הערב תחלה ומ"ש הכא, והרשב"א גיטין נ' הקשה איך אפשר לגבות ממשעבדי במקום בנ"ח בלא תיקון עולם, והא אין תובעין מן הערב תחלה, ותי' דנכסים עיקר אסמכתיה עלייהו, וכיון דליכא בינונית בנ"ח מצי אמר שיעבודי גבך ע"ש, ואף דבשני יוסף ב"ש אין גובין מנכסים אף דמפסיד לגמרי, בכורות מ"ח, מה"ט דלא יתבע ערב תחלה, וא"כ כ"ש הכא דאין ג"מ אלא מבינונית לזיבורית, צ"ל דשאני התם דאין הלוח חייב, וכי ליכא לוח ליכא ערב, אבל הכא הלוח חייב בבינונית אלא שאין לו נכסים, בכה"ג גובה מלוקח מטעמא דא"ל שיעבודי גבך.

תרלב) תוד"ה ורשב"ג וכו' דס"ל כר"א בגיטין ולא בשטרות, הנה לכאורה היה נראה, דבגט צריך שיהא בו כל דיני שטר, אלא דיתר גט על שטר בדינים המיוחדין בגט אבל לא גרע בדינו משטר, אמנם מכאן מוכח שאינו כן, דלהך מ"ד צריך בשטר ע"ח, משום דכתיב וכתוב בספר וחתום, ומ"מ בגט ע"מ כרתי ולא בעי ע"ח, וכן מוכח מדקאמר בגמ' דבעל נותן שכר הסופר דכתיב ונתן, ולא קאמר טעמא דבשטר בעי ספר מקנה, גיטין כ'.

תרלג) דף ק"ע. אמר רב אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר"י, ופירשב"ם דרב תנא ופליג, ובתוס' כתובות ד"ח כתבו דר' יוחנן פליג בזה, וכיון דקיי"ל רב ור"י הלכה כר"י א"כ ס"ל דרב אינו תנא ולא יוכל לחלוק על תנאים, וקשה איך פסקינן הכא הילכתא כרב נגד המשנה, וד"ז שאלתי מכ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק, והשיב, דבאמת גם אמורא יש בכוחו לחלוק על תנא, והא דמותבינן תיובתא מתנאי לאמוראי, הוא משום דאמורא אינו חולק על תנא, ואילו ידע דברי התנא לא היה חולק עליו, אבל במקום שחולק להדיא, אפשר להיות הלכה כמותו עכ"ד, ונראה מוכח כן ממה שנמצא בגמ' בכמה מקומות שאמרו האמוראים על משנה זו אינה משנה, וז"ל רב שריא גאון באגרתו, והיכא דמשכחינן במתניתין מילתא משבשתא, וצריכא למסמי מינה מידי דאית בה קושיא ולא סליק, אמרינן סמי מכאן כך וכך, כי הנך דאותו ואת בנו

דאמרינן אמר ר' יוחנן פרת תטאת אינה משנה עגלה ערופה אינה משנה, אלמא אי סלקא מתניתין ולא סלקא מבריייתא, ואף מסברא דחינן מתניתין כולה, כי ההיא דתנינן בטהרות מסרק של פשתן שניטלו שיניו, ואמרינן בהחולץ ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו זו אינה משנה ולא עבדינן כוותיה, ממאי דמסיימי דוקני וכו' עכ"ל, מיהו בעיקר דברי תוס', דאיכא פלוגתא אי רב הוי תנא או אמורא, אינו נראה כן מדברי רבינו שריא, וז"ל והוה נמי רבנן אחריני דאיתינן תנאי ואמוראי, כגון ר' חנינא ור' יגאי ורב דהוו תלמידי דרבי וכו' ובכמה דוכתי אמרינן רב תנא ופליג, והוה נמי רבנן אחריני דהוו אמוראי בלחוד, כגון שמואל ורב שילא וכו' עכ"ל, ונראה הכונה, דהוו תנאי ואמוראי" שהיו במדרגה ממוצעת בין תנאי לאמוראי, וע"כ חולקים על תנאים וגם אמוראים חולקים עליהם, אלא דאכתי לא מיתרצא קושיית תוס' שם לימא ר' יוחנן אנא דאמרי כרב דהוא תנא, וחידוש גדול נמצא בחידושי הרמב"ן — ב"ב קל"א — דהא דמותבינן תיובתא מתנא לאמורא הוא רק אם דברי התנא נשנו במשנה או בבריייתא, אבל אם הן בלשון מימרא אפשר לחלוק על דברי התנא, וכן כתב שם בשיטה בשם רבינו יונה, ואף על פי שאין דרך האמוראין לחלוק על התנאים, הני מילי בדבר שסיימו אותו במשנה או בבריייתא" וכן נראה מלשון הגמ' גיטין דף מ"ב, מימרא הוא ומימרא לרבא לא ס"ל, ופירש רש"י מימרא בעלמא היא ואינה לא משנה ולא ברייתא, ונראה טעם החילוק הזה, משום דמשניות וברייתות נסדרו בהסכם כל חכמי הדור, [וזהו טעם מ"ש בתוס' דדין מתלוקת ואח"כ סתם אינו תלוי בסידור המשנה שסידר רבי אלא לפי הסדר ששנה לתלמידיו, היינו דכח סתם משנה אינו מפני הכרעתו של רבי דמאי אולמא דרבי משאר תנאי אלא מפני הסכמת כל חכמי הדור שלמד עמהן] אבל מימרא נאמרה על דעת עצמו של התנא שאמרה, ולפי"ז נמצא דהחילוק אינו בין תנאי לאמוראי אלא בין משנה ובריייתא למימרא, ונמצא בגמ' דמקשינן גם מאמוראי קמאי כגון רב ורבה אף דהן מימרא, וצ"ל דמ"מ לא

ומלבד האמור לעיל נראה להכריח פי' מרן ז"ל דהנה בר"ס החלים דהר"מ פליג על התו' פ"ז א' ר"ה ורשב"ל. ונראה דדברי התו' מוכרחין דלר"מ דיליף דבר דבר בעינן שיוורה בדבר שבאמת חייבין על זדונו כרת, ולא שיכדה מלכו כרת בדבר מן הדברים דא"כ מש"ל בכל התורה שהחמיר לחייב כרת. וכן הוא בהדיא בגמ' דאי להאי גיסא קשרי כו' ואי להאי גיסא כו' ואי לא בעינן רק שיהא הנדון בדבר שזדונו כרת לא שייך כלל האי גיסא והאי גיסא. אלא ודאי דאוסר המותר אין כאן הוראה בדבר שזדונו כרת. וטעם הר"מ דחייבו בהחמיר דכיון דהחמיר לחייב חטאת אותה הבהמה שהקדיש לחטאת אין מקדשין בה והרי התיר קדושין וכ"כ הלח"מ. ואין לנו לחלק רבותנו הראשונים ז"ל בכדי וא"כ ע"כ טעם הר"מ באסר חמץ בחמישית משום קדושין.

ואין דברי תו' אלא לר"מ אבל לשאר תנאי שפיר י"ל דאין נ"מ בין הקול להחמיר, וכמו שדקדקו בדבריהם "ואין כאן דבר שזדונו כרת".

(ב) ד"ס סי' ב' [ס"ק ה'] כ' דטעם שאין לאמורא לחלוק על המשנה, משום שהסכימו בה רוב חכמי ישראל, וכן בגמ' בזמן רבינא ור"א, ובזמן חתימת התלמוד היה להם כח לחלוק על המשנה, וגם עכשיו אם יתקבצו כל חכמי ישראל יוכלו לחלוק על הגמ' והדברים אסור לשומעין. ולדברים האלה אין חילוק בין תנא לאמורא כלל אלא שאירע הדבר שבזמן המשנה נתקבצו חכמי ישראל כלן או רובן. ונצטרך לומר שכל דין המוזכר במשנה נמנו עליו ומצאו עליו הסכמת רוב החכמים, בין שהוזכר בשם אומרו וכין שנשנה סתם, וא"כ אם נשנה במחלוקת של יחיד ורבים, זה אות שהסכימו עליו הרבים, וא"כ אין כח לאמורא לפסוק כיחיד שבמשנה. ועוד איך פסקינן כברייתא נגד המשנה, והלא ע"כ ר"ה ור"א לא תנו רק מה שהסכימו עליהם רוב, דא"כ איך יתכן שיחלקו ברייתא ומתני'. ועוד למה לא יחלוק אמורא על תנא שבברייתא. ועוד הלא הרבה פעמים אמרינן מתנ' יחידאה הוא וע"כ שרבי שנה הרבה ממה שלא נמנו עליו, וא"כ לעולם אפשר לחלוק כיון שאין ידוע החלטת כ"ד הגדול הראשון. ועוד מאי האי דאמר רב תנא הוא ופליג אם הסכימו כבר הרוב על דין זה א"א לחלוק אף שהוא תנא, ואם לא הסכימו עליו רוב אף אמורא יכול לחלוק. ועוד אם בזמן הגמ' כחתימתם היו יכולים לחלוק למה בטלו דברי אמורא כשביל תנא נהי דאמורא בזמנו לא היה לו כח לחלוק. אבל בזמן רור"א שפיר היו יכולין לפסוק כאמורא נגד תנא, ואין כלל שם תנא ואמורא לפני רבינא ור"א. אבל האמת כזה שדור שאחר המשנה ראו את מיעוט הלבבות נגד בעלי המשנה וידעו לבטח שהאמת לעולם עם הראשונים, ואחרי שידעו אמתת הדבר שאי אפשר שישיגו הם האמת מה שלא השיג אחד מן התנאים, לא היו יושאים לחלוק והיו רק שונים את כל דברי התנאים שקדמום. וגם מחתימת התלמוד בטלו דברי אמורא שאמר מחמת העלמת דברי התנא, ורק רב ברחב לבבו לא נתבטלו דבריו. וכל הסכמותיהם היה בהשגחת הכורא ית' ובהופעת רוח הקדש וכבר הסכים הקב"ה על ידן כדאמר ב"מ פ"ו א' רבי ור"נ סוף משנה וכן היה בדור של חתימת התלמוד. וכן אמרו שם רבינא ור"א סנה הוראה. ומש"כ מרן שקבלו בן לא טובה וחסד עשו עם הראשונים אלא האמת חייב אותם כי איך נעשה על דעתנו אם ידענו שדעתנו קצרה והאמת אין אתנו, וכה אנו עושין נגד הראשונים ז"ל. וכאמת הלא כל

דלא בטל ר"י הוראתו נגד ר"ג ר"ה כ"ה א' דמשמע דנהג כל דין יוה"כ וכדאמר ברכות כ"ז ב' בר"ה צערי' כו' התם לא הוי הוראת של ע"א. והא דלא בטל ר"י יוה"כ פ' דידי' משום אתם אפי' מוטעים. צ"ל כמש"כ לעיל.

תשובת מרן הגראב"ו זצ"ל *

(א) כתב כ"ג [באות ב'] בשם קונטרס ד"ס ז"ל וגם עכשיו אם יתקבצו כל חכמי ישראל יוכלו לחלוק על הגמ' והדברים אסור לשומען עכ"ל. ובודאי כן הוא כי אסור לשמוע דברים בטלים כאלו אבל חפשתי בקונטרס ד"ס ולא מצאתי שם את הדברים הנ"ל, ועתה אבאר את הנראה לע"ד בכונת הכ"מ בקושיתו: דבר פשוט הוא אפילו לתינוקות כי לחלוק על חכם גדול אי אפשר בלתי אם החולק הוא בר הכי ובר פלוגתיה של הקודם כי הרי צריך לעמוד על סוף דעתו של מי שקדמו כדי שיוכל לחלוק עליו ואם אינו בר הכי הרי אפשר שנעלם ממנו טעמו וסברתו של החכם הקודם ואילו נתגלה לו טעמו היה רואה בעצמו שאין לו על מה לחלוק. (ב) דבר פשוט ג"כ כי האמוראים לא הגיעו לגודל מדרגת התנאים חכמי המשנה והברייתא וכן הוא בכל הדורות כי האחרונים לא הגיעו למדרגת הראשונים וע"כ לא יוכל האמורא לחלוק על התנא כי אינו בר פלוגתיה, ויותר מזה מצינו גם בתנאים עצמן פ' ד' אחין דכ"ח ברש"י ד"ה ואי אב"ה והא ל"ל דטעמא דנפשיה קאמר דלאו בר פלוגתייהו דב"ש וב"ה הוא עכ"ל, וכן נמצא בגמ' גם באמוראים דפרכינן מראשוני האמוראים על האחרונים משום דלאו בני פלוגתייהו נינהו, ואף שמבואר ברמב"ם שב"ד קטן יוכל לחלוק על הגדול על כרחך צ"ל דהיינו דוקא שלא יהא המרחק במדרגתן זמ"ז יותר מדאי באופן מופלג ובודאי אין להעלות על הדעת שהקטן שבקטנים יוכל לחלוק על הגדול שבגדולים, ולפי"ז לכאורה קושית הכ"מ ל"ק שהאמורא יוכל לחלוק על התנא דהא אינו בר פלוגתיה כמו שהתנא האחרון אינו בר פלוגתיה דב"ש וב"ה כנ"ל.

(ב) אבל באמת אין כלל בלי יוצא מן הכלל (עיין השמטה לקמן אות ג') דהא ידוע ומוסכם גם בדורות של אחר חתימת התלמוד שחכמי הדורות האחרונים לא הגיעו אף לקרסולי הדורות הראשונים מ"מ ידוע ג"כ יוצאים מן הכלל בזה כמו שהעידו הראשונים ז"ל על רבינו האי גאון שהיה גדול הגאונים אף שהיה אחרון להם בזמן, וכן ידוע מה שאמר הגר"ח מוולוז'ין על רבו הגר"א שאולי היתה מדרגתו כהרמב"ן והרשב"א וא"כ היה הגר"א במדרגתו גדול יותר מהרבה דורות שקדמוהו ואם נאמר דהא דאין אמורא חולק על התנא הוא רק מה"ט לחודיה דאינו בר פלוגתיה א"כ לא נבעלה הדלת בהחלט שהרי אפשר שימצא אחד מאלף בין האמוראים אשר יסכימו עליו חכמי זמננו שהוא ראוי לחלוק על תנא, ובגמ' משמע שא"א בשום אופן לאמורא יהיה מי שיהיה לחלוק על תנא ואפילו אם אפשר שהוא ראוי להיות בר פלוגתיה היינו שאין המרחק ביניהן באופן מופלג כ"כ כמו בין רוב האמוראים לרוב התנאים וא"כ ע"כ יש עוד טעם אחר בזה שהוא דין תורה שהאמורא אינו יכול לחלוק על התנא וכן הגאונים

* ציוני המ"מ בתשובה זו, שהובא בסוגרים מרובעות הם מהמור"ל.

על חכמי הגמ' אף אם היה במציאות גאון לאחר חתימת הגמ' שהכל יסכימו עליו שהוא בר פלוגתיה של חכמי הגמ' מ"מ אסור לו לחלוק עליהן, וזהו דקשיא ליה למרן הכ"מ איזה טעם יש בזה, ובדאי לא נעלם מהכ"מ כי לחלוק על מי שקדמו צריך החולק להיות בר פלוגתיה היינו שיהיו עכ"פ מסוג אחד ורוב האמוראים אינם מסוג התנאים, אבל זה הטעם לבדו אינו מספיק לנעול הדלת בהחלט בפני האמוראים, וע"ז תירץ הכ"מ שהיתה קבלה מיוחדת בשעת חתימת המשנה וכן בחתימת התלמוד שלא לחלוק עליהן. ולקוצר דעתי אינני מבין תירוץ הכ"מ אינני מבין דעת הכ"מ בזה מה ענין קבלה לכאן דאטו משום נדר אחינן עלה כמו שאר קבלה של מצוה, ואנכי הוספתי לומר שקיבוץ כל חכמי ישראל שהיה בשעת חתימת המשנה יחתימת התלמוד היה להן הדין של סנהדרי גדולה בלשכת הגזית שא"א לחלוק עליהן אף אילו היו גדולין מהן בחכמה וא"כ נמצא עוד דין מיוחד שא"א לחלוק בשום אופן על הסכמת המשנה והגמ', והדבר פשוט אפילו לתינוק שלענין חכמי דורנו אין צורך להדין המיוחד הזה כי אנן לאו בני פלוגתייהו של הדורות הראשונים והלואי נבין את דבריהם די והותר לנו ולא עלה על דעתי שיש מקום לטעות כזאת בדברי שחכמי הדור הזה יוכלו לחלוק על הגמ', אבל אחרי שחכם גדול ככ"ג הבין כן מדברי הנני מודה שקצת בקונטרס במקום שהיה לי להאריך ולפרש דברי באר היטב, וידעתי שגם במקומות אחרים יש קיצור הרבה בדברי כי כתבתי בחפזה מאד מרוב הטירדא ופיזור הנפש מעול הרבים.

(ג) ומ"ש כ"ג [באות ב' ד"ה ובעיקר] לדקדק מדברי הרמב"ם שכל ב"ד יכול לחלוק על ב"ד הגדול של הדור הקודם ולכן כתב ברישא ב"ד הגדול ובסיפא ב"ד עכ"ל. הנה ז"ל שם בהלכה ב' והאיך יהיו גדולים מהן במנין הואיל וכל ב"ד וב"ד של שבעים ואחד הוא עכ"ל, ומפורש מזה דב"ד סתם שכותב שם כונתו לב"ד של ע"א.

(השמטה לריש אות ב', וכן כתב בתוי"ט ריש עדיות בשם הכ"מ שאפשר להיות לאחרונים גדולים מן הראשונים והביא ראיה דמצינו שהיה רבה גדול מרב יהודא עיי"ש במשנה דאין ב"ד יכול וכו' אלא א"כ היה גדול ממנו והכונה שאין זה מן הנמנע בהחלט אבל ודאי הכלל אינו כן דאם הראשונים כמלאכים וכו', וכן מאמר רבי כשם שבין ק"ק לחולי חולין כך בין דורו של רבי יוסי לדורנו אלא שאפשר להיות במציאות יוצא מן הכלל).

ומצאתי בחידושי הרמב"ן פ' יש נוחלין קל"א בסד"ה אמר ליה אביי וז"ל ודר' נתן מימרא היא ולא מתניתא כדמוכח לישנא דגמ' עכ"ל, והיינו דמשו"ה דחאוה בגמ' דירושלמי לדר' נתן ולא תיקשי האיך אפשר לירושלמי לחלוק על תנא וה"ט משום שדברי ר' נתן בזה לא נשנו בלשון ברייתא אלא בלשון מימרא וזהו כונת הרמב"ן והוא חידוש גדול דלפי"ז אין החילוק אם הוא תנא אלא אם באו דבריו במשנה או בברייתא, ועיין בתוס' פ"ג דב"מ אי גרסינן אמר ר' חייא א"ש וברש"י נדה כ"ו משמע דדוקא אצל ר' חייא יש ג"מ בזה עיי"ש משום שהוא תנא ואמורא, ובאגרת רב שרירא גאון וז"ל ובתר רבי הוה תנאי כגון ר' נתן וכו' והוה נמי רבנן אחריני דהוה תנאי ואמוראי כגון ר' חנינא ור' ינאי ורב וכו').